

פתיחה

בפרשת השבוע מצווה התורה, שכל זכר מבין עשרים שנה ומעלה ישתתף בנתינת מחצית השקל תרומה לה'. כפי שכותבת הגמרא בברכות, בניגוד לשאר התפילות שמטרתן לעורר רחמים, תפילת מוסף נאמרה כנגד קרבן המוסף. בעקבות כך טען **בשערי דעה** (א, יז), שאין להעלות חזן בתפילה זו מי שקטן מגיל עשרים, שהרי הוא לא משתתף בנתינת המעות ואין לו חלק בקרבן.

הציץ אליעזר (יא, א) חלק וכתב, שאין מניעה להעלות שליח ציבור קטן מבין עשרים, וכפי ששמע מלשון השולחן ערוך (נג, יג) שכתב שגדול מבן שלוש עשרה יכול לעלות חזן, ולא חילק בין התפילות. את דברי שערי דעה דחה שאין הכוונה שקטן מבין עשרים לא חייב במחצית השקל, הוא אמנם חייב, אלא שלא כופים אותו להביא - ועל כן ברור שהוא יכול להתפלל מוסף, ובלשונו:

"מכל האמור ומבורר מצאנו בעזרת ה' יישוב מרווח למנהג להוריד לתפלת המוספים ש"ץ פחות מבין עשרים שנה, וכאשר נפסק גם בסתמא בסימן נ"ג, דבן י"ג המבין מה שאומר אף על פי שאין קולו נעים קודם לעם הארץ אפילו זקן וקולו נעים והעם חפצים בו, באין רמז של חילוק בזה בין תפילה לתפילה. והנה להם לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן."

בנוסף לציווי על נתינת מחצית השקל, מספרת התורה על חטא העגל והרוקדים סביבו. אין ספק שקיים איסור לרקוד במעורב גברים ונשים ממספר טעמים, אלא שדנו הפוסקים בשאלה האם מותר לשבת במעורב בחתונות וכדומה. בכך נעסוק השבוע וכן בהלכות מחיצה ונראה את מחלוקת הפוסקים, כיצד צריכה להיות המחיצה ומה מטרתה.

הפרדה

האם יש צורך בהפרדה באירועים? הגמרא במסכת קידושין (פא ע"א) מספרת שבמקום קיבוץ של גברים ונשים אביי היה שם קנקנים של חרס בין המינים, כדי שאם אחד מהגברים או הנשים ירצה לעבור לצד השני - כולם ישמעו וידעו להרחיקו. נחלקו הראשונים מתי עשה אביי את ההפרדה:

א. **הרמב"ם** (יום טוב ו, כ - כא) פסק, שבשעת הרגל שיש אווירה של שמחה ואכילה יש למנות שוטרים שיסתובבו בגינות ובפרדסים ויימנעו ערבוב של גברים ונשים. מפרשי הרמב"ם במקום כתבו, שמקורו של הרמב"ם בגמרא במסכת קידושין, וכאשר אביי היה שם קנקנים כדי למנוע ערבוב בין המינים, לא היה זה בכל ימות השנה אלא בשעת הרגל ושמחה, וכן נקט **הערוך** (ערך 'סקה').

ב. **רש"י** (שם ד"ה גולפי) ו**תוספות** (ד"ה סקבא) חלקו על הרמב"ם וכתבו, שכאשר אביי היה שם קנקנים על מנת להפריד בין הגברים לנשים, לא היה זה בשעת השמחה בדווקא, אלא בכל דרשה וקיבוץ של אנשים. אמנם ברגלים ערבוב זה מצוי מאוד, ולכן יש להיזהר בכך במיוחד ואף נוהגים בחלק מהמקומות להתענות לאחר הרגל כדי לכפר, מכל מקום ההפרדה אינה ברגל דווקא.

מחלוקת האחרונים

בעקבות מחלוקת הראשונים מתי ביצע אביי את ההפרדה, התחלקו האחרונים לשתי קבוצות:

א. **קבוצה ראשונה**, הכוללת בין השאר את **הרב עוזיאל** (משפטי עוזיאל חו"מ ס' ו) צעדה בעקבות הרמב"ם וכתבה, שאין חובה לשבת בנפרד בכל מקום, ורק במקרה הדומה לחגיגות הרגל, שיש שמחה מרובה, אכילה וחשש לפריצות כפי שביאר הרמב"ם - חובה לשים הפרדה, אבל כאשר עוסקים לדוגמא במסחר וניהול, שהאווירה רצינית ומכבדת, אין חובה לשים הפרדה, ובלשונו:

"הסברא נותנת לומר דכל כנסיה רצינית ושיחה מועילה אין בה משום פריצות, וכל יום ויום האנשים נפגשים עם הנשים במשא ומתן מסחרי, ונושאים ונותנים, ובכל זאת אין שום פרץ ושום צווחה. ואפילו היותר פרוצים בעריות, לא ירהרו באיסור בשעה שעוסקים ברצינות במסחרם."

ב. **קבוצה שנייה**, הכוללת בין השאר את **המשנה ברורה** (תקט, כב) צעדה בעקבות רש"י ו**תוספות** וסוברת, שיש צורך בהפרדה בכל מקום בו גברים ונשים נפגשים למפגש משותף, ולא רק בזמן הרגל, שמחות חתונה ואירועים מעין אלו.

מכל מקום, גם לשיטה זו, וודאי שאין צורך בהפרדה באוטובוסים וברחובות, כיוון שכפי שעולה מדברי הגמרא, כאשר חז"ל דרשו הפרדה, הם דרשו זאת רק כאשר יש חשש אמיתי למפגש בו יש קלות ראש בין הגברים לנשים, ולא בכל מקום בו יש גברים ונשים, וכן עולה מדברי רש"י ו**תוספות** שציינו בדבריהם רק מקומות מפגש משותפים הכוללים ישיבה משותפת.

שהשמחה במעון

א. גם לשיטה המצמצמת את המקומות בהם צריך הפרדה, וודאי שבחתונה יש צורך בהפרדה בשולחנות האורחים, כיוון שמדובר באירוע משמח הדומה לרגל. בעקבות כך פסק **הב"ח** (שו"ת ס' נה), שבחתונה שאינה מוגבלת רק למשפחה הקרובה בה יושבים במעורב אין לברך 'שהשמחה במעונו', כיוון שאין שמחה לקב"ה במאורע מעין זה, וכן מובא **בבית שמואל** (שם, יא).

ב. **הלבוש** (מנהגים אות לו) כתב, שלמעשה במקומו נוהגים לברך שהשמחה במעונו גם בסעודה בה יושבים במעורב, וכן פסק **הרב עובדיה** (יביע אומר אבה"ע ג, י). בטעם הדבר נימקו, שכיוון שבזמן הזה רגילים לשבת גברים ונשים יחד אין הרהורי עבירה, ומשום כך מותר לברך בדיעבד שהשמחה במעונו גם במאורע זה, ובלשון הלבוש:

"איתא בספר חסידים, כל מקום שאנשים ונשים רואים זה את זה בסעודת נישואין, אין לברך שהשמחה במעונו, לפי שאין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כשיש הרהורי עבירה. ואין זהירין עכשיו בזה. ואפשר משום שעכשיו מורגלות הרבה הנשים בין האנשים, ואין כאן הרהורי עבירה כל כך, דדמייא עלן כקאקי חיורי, מרוב הרגלן בינינו, וכיון דדשו דשו."

מעבר לכך שיתכן שבכל עניין יש לברך שהשמחה במעונו, גם ללא קשר לאופי האירוע, סברא נוספת להתיר לברך שהשמחה במעונו כתב **הרב הנקין** (ישיבת אנשים ונשים), שאחת הסיבות לא לברך השמחה במעונו היא שהשכרות מצויה במסיבת נישואין, והיא גורמת לקלות ראש יתירה. אך במקום שאין שכרות אין כל כך קלות ראש, יהיה מותר לברך.

מקור הדין

לאחר שראינו את המחלוקת באלו מקרים יש צורך בהפרדה, נראה את מחלוקת הפוסקים האם במקרים בהם יש צורך בהפרדה יש צורך במחיצה, מחלוקת הנובעת מהגמרא במסכת סוכה. המשנה בסוכה (ה, ב) כותבת, שבשמחת בית השואבה תיקנו גדול, והגמרא מבארת (נא ע"ב) שאותו תיקון גדול היה הפרדה בין הנשים לגברים.

כפי שעולה ממקורות רבים בגמרא, לא רק בזמן שמחת בית השואבה הגיעו נשים למקדש. הגמרא בתחילת מסכת חגיגה (ג ע"א) מספרת שהנשים היו באות למעמד הקהל 'כדי לקבל שכר על השמיעה', וממילא יש לשאול מדוע דווקא בזמן בית השואבה היה צורך בתיקון הגדול של ההפרדה, ולא בשאר ימות השנה? נחלקו בכך האחרונים:

מחלוקת האחרונים

א. **הרב משה פיינשטיין** (אגרות משה או"ח א, לט) למד מכך שהגמרא מדגישה שהתיקון נעשה דווקא בשמחת בית השואבה, שחובת המחיצה בין הגברים לנשים נהגת רק במקום המקדש, בית הכנסת או קיבוץ לרבים משום מורא מקדש וכדומה, אבל בשאר מקומות פרטיים כגון חתונות - אין חובה לעשות מחיצה, וכן פסק **הרב הנקין** (בני בנים א, לה).

כדי לחזק את דבריו הביא בתשובה נוספת (שם א, מא) ראייה מדברי הגמרא במסכת פסחים (פו ע"א) הכותבת, שאם הכלה בושה לאכול בפני משפחתה החדשה, היא יכולה להסב את פניה. והרי, אין פסח שלא היו מנויים עליו כמה משפחות, שהרי מספיק לאכול כזית בשר ממנו כדי לצאת ידי חובה אלו מוכח שאין צורך במחיצה במקומות מעין אלו, ובלשונו:

"ובמקום קיבוץ לדברי הרשות ואף בחתונות, מסופקני אם יש האיסור זה באופן שליכא (= שאין) חשש יחוד, ויותר נוטה שליכא לאיסור זה דהא אשכחן באכילת הפסח שהיו אוכלין האנשים והנשים בבית אחד, והיו שם כמה משפחות שאין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה כדאיתא (= כפי שמוכח) בפסחים¹."

ב. **הבית שמואל** (אבה"ע סב, יא) חלוק על דברי הרב משה פיינשטיין וכתב, שאסור לגברים ונשים לשבת ללא מחיצה גם בחתונה, וכן פסק **בקיזור שולחן ערוך** (קמט, א). בטעם הדבר נימק **הלב אברהם** (א, קלה) שכפי שכותבת הגמרא מטרת המחיצה היא למנוע קלות ראש, ואם כן אין זה משנה עם הערבוב מתבצע בבית כנסת או בחתונה, ובכל מקום שיש חשש ערבוב יש לעשות מחיצה. את ראייתו מהגמרא בפסחים דחו, שעל אף שמדובר באנשים רבים, מדובר שם רק בבני משפחה גרעינית.

אלא שאם בכל מקום יש צורך במחיצה, מדוע הגמרא במסכת סוכה מציינת את המחיצה בשמחת בית השואבה כדבר מיוחד? מדברי **הרב טיקוצ'נסקי** (עיר הקודש והמקדש ד, יד) עולה שהסיבה לכך היא, שעל אף שמדי פעם הגיעו נשים למקדש, מכל מקום זו לא הייתה תופעה כל כך נפוצה המצריכה הפרדה. לכן רק בשמחת בית השואבה שהגיעו נשים רבות למקדש, עשו הפרדה.

מטרת המחיצה

מכל מקום לפי כל השיטות, בבית הכנסת חובה שתהיה מחיצה משום מורא מקדש. נחלקו האחרונים מה מטרת המחיצה, מחלוקת המשפיעה על סגנון המחיצה וגובהה:

א. **ערבוב**: בעקבות המשנה במסכת הוריות (ה, ב) הכותבת שמטרת המחיצה למנוע ערבוב ופסק **הרמב"ם** (לולב, יב) המציין שזו המטרה, **הרב משה פיינשטיין** (אגרות משה שם) סבר, שהמחיצה יכולה להיות בגובה של כמטר וחצי אפילו מזכוכית דרכה הגברים יכולים לראות את הנשים ולהיפך, כיוון שהעיקר למנוע ערבוב, וכן פסק **השריד אש**.

בנוסף לרמב"ם ממנו משמע כך, הביא הרב פיינשטיין ראייה מהסוגיה בסוכה הכותבת, שבתחילה הגברים היו יושבים בחוץ והנשים בפנים, לאחר שראו שיש קלות ראש החליפו ביניהם, ובסוף קבעו שהנשים יישבו למעלה והגברים למטה. מדוע מראש היה טעם להחליף ביניהם? הרי גם במקרה זה הגברים רואים את הנשים! אלא מוכח שלא טעם הראיה הוא האיסור, ובלשונו:

"אבל מסתבר לעניות דעתי שסגי (= שמשפיקה) מחיצה גבוהה עד אחר הכתפיים, דהרי חזין שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות כדכתבתי לעיל, שזה הרי ידעו גם מתחילה ומ"מ התירו ולא חשו לזה. ואף אחר התיקון הגדול לא נזכר שהייתה שם רק גזוזטרא שהיא מקרשים מונחים על הזיזין הבולטים, וסתם גזוזטרא אינה במחיצה."

מדוע לא חשש הרב משה פיינשטיין להרהורי עבירה שנוצרים בעקבות הראייה? הסיבה לכך היא שלטענתו, מדובר בחובה שמוטלת על האדם באופן פרטי - על האדם לשמור את עצמו מלהרהר, ואין חובה על הציבור למנוע דבר זה. עם כל זאת, גם לשיטתו, במקרה בו הנשים אינן לבושות בצניעות חובה שהמחיצה תהיה אטומה, כיוון שאסור להתפלל כך.

ב. **הסתכלות**: רוב הפוסקים חלקו על הרב משה פיינשטיין וכתבו, שמטרת המחיצה אינה למנוע ערבוב, אלא למנוע הסתכלות הגברים בנשים. כך פירש **התוספות רי"ד** את מטרת המחיצה, וכן הביא **הציץ אליעזר** (ח, נ) מרבני הונגריה, שיצאו במכתב משותף כנגד כוונת הרפורמים לבטל את המחיצות בבתי הכנסת. כך פסק **הרב וואזנר** (שבט הלוי א, כט), וכן נוהגים בפועל.

יש להעיר, שמפשט הסוגיות ומדברי רוב הראשונים, אכן משמע כדעת הרב משה פיינשטיין, שהמטרה היא למנוע ערבוב ולא הסתכלות, ולכן גם ברמב"ם ובשולחן ערוך לא מופיע החיוב לשים מחיצה בבית כנסת. מכל מקום בפועל (הרבה בגלל הרפורמים) הציבור נוהג לעשות מחיצה אטומה, ומדובר במעין תקנת הקהל שיש לשומרה כל עוד זה המנהג וכפי שכתבו רבני הונגריה.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...

¹ הרב פיינשטיין טען שחובת המחיצה מדאורייתא, ומשום כך לא הייתה בעיה לשנות ממבנה בית המקדש, דבר שלא היה מתאפשר אם ההפרדה הייתה מדרבנן בלבד. חלק מהפוסקים חלקו וסברו שחובת המחיצה מדרבנן, כי הפסוק שממנו לומדת הגמרא את החובה להפריד נראה כאסמכתא. הסיבה שלשיטתם ניתן היה לעשות שינוי בבית המקדש הוא, שמדובר במחיצות ארעיות.

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com